

איך לקיים שיעור להיות צודק 1

להיות צודק 1: להראות, להפנות

שיעור זה עוסק בשתיים מתוך ארבע הדרכים הראשיות להוכיח טענה או להיות צודק בוויכוח. התלמידים מתבקשים לצפות בוויכוח ולומר מהי הדרך שמשתמשים בה כאן. שתי הדרכים המתוארות בשיעור זה הן: **להראות ולהפנות.**

להראות: זה אומר להראות מה משמעותו של דבר מסוים; להראות מדוע רעיון מסוים יצליח (או לא יצליח); להראות מה היה קורה אילו היו מוציאים רעיון מסוים אל הפועל; להראות את כל ההשלכות וההיקשים הלוגיים. בעצם, "להראות" כולל את כל הדרכים הרגילות להוכיח טענה כלשהי.

להפנות: זה אומר לפנות למקור חיצוני כדי לקבל תמיכה להוכחת טיעון מסוים. זה יכול לכלול הצגת עובדות ומספרים. זה יכול לכלול התייחסות לרגשות ולאינסטינקטים.

ההבחנה בין שתי הדרכים פשוטה למדי: או שאתם "מראים" איך דבר מסוים מתנהג, או שאתם "מפנים" למשהו כדי לתמוך בטיעונכם.

ניתן להשתמש בדוגמה פשוטה ומקומית נוסף לדוגמה שמופיעה בכרטיס העבודה לתלמיד. "אני יכול להראות לך (או להסביר לך) מדוע מכוננית בעלת גלגלים מרובעים תהיה דבר לא נוח, אך אצטרך לפנות לחוברת היצרן כדי לומר לך את יחסי תיבת ההילוכים".

תרגול

(קראו את הסעיף **תרגול המופיע בכרטיסי העבודה לתלמיד**).

תרגיל 1

תרגיל ראשון זה מתבצע במסגרת מליאת הכיתה. המורה יכול לעבור על הנקודות אחת לאחת ולשאול את התלמידים האם השתמשו כאן בשיטת **להראות** או בשיטת **להפנות** על מנת שיהיו צודקים.

ההצעות הן כדלקמן:

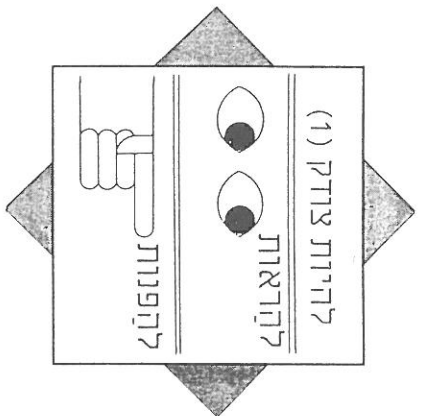
- א' מפנה לידע כללי ולעובדה שהמשטרה סובלת מחוסר בכוח אדם.
- ב' מראה מה עשוי להתרחש אם הרעיון ימומש.
- ג' מפנה לרגשות אישיים ולהעדפות אישיות בנושא.
- ד' מפנה לעובדה שהמשטרה כבר משתמשת במודיעים.
- ה' מראה מה עלול להתרחש אם הרעיון ימומש.
- ו' מראה מה עלול להתרחש (אולי מתייחס לעלות, אך זו רק דעה, לא עובדה).

תרגיל

1. קיימת הצעה להעניק פרס כספי לאזרחים שדיווחו על פשעים למשטרה (גנבות, פריצות, תקופות, זיוף וכו'), בוויכוח על הצעה זו הועלו הנקודות הבאות: האם תוכלו לציין את הנקודות שמתייחסות לשיטת ה**לחלואות** ואת הנקודות שמתייחסות לשיטת ה**לחפזות**?
 - א. אני יודעים שהמשטרה סובלת ממחסור בכוח אדם, בעיקר בערים.
 - ב. אם הפושעים ידעו שכל אחד יכול לדווח עליהם, הדבר יעשיר להרבה אותם (במיוחד את הוגבים הקטנים).
 - ג. איני אומר את העניין שכולם יחרתו אחרי כולם.
 - ד. בעצם המשטרה כבר משלמת לאזרחים מדויעים שמסוייגים בכליידת מושעים.
 - ה. מישהו יכול להמציא פשעים ולהראים אותם הפים מפשע במטרה להרוויח כסף.
 - ו. שיטה זו עלולה לעלות כסף רב.
2. האם יש צורך בתוויות מפותל ובודד כלל במעלותיו של משפחות? או שניתן להסתפק בסופרמרקטים; במקרים רבים בסופרמרקט זול יותר, אך השירות במסלול אישי יותר.
 - צד א': טענות בעד סופרמרקטים, המראות מדוע טוב שאלה ישתלטו.
 - צד ב': טענות בעד סופרמרקטים, המראות מדוע טוב שאלה ישתלטו.
3. מתקיים ויכוח האם להכפיל את גודלו של נמל התעופה הקיים בעיר מסוימת או להקים נמל-תעופה אחר באזור אחר.
 - צד א': טענות בעד הכפלת גודלו של נמל-תעופה הקיים.
 - צד ב': טענות בעד הקמת נמל-תעופה חדש באזור אחר.
4. יש אנשים הטוענים שמחובתם של מדענים להמציא דברים ושהאחריות על השימוש שנושעה בממצאותיהם אינה שלהם, אחרים טוענים שאם מדענים המציאו את פצצת האטום, הם האחראים להרגת אנשים כתוצאה משימוש בפצצה.
 - צד א': טענות שלפיהן תפקידו של המדען הוא להמציא ושעל החברה להיות אחראית לשימוש שעושים בהמצאות אלה.
 - צד ב': טענות שלפיהן המדענים עצמם נושאים באחריות להמצאותיהם ולכן עליהם להיות והורים בהן.

© מכון ברנאו וייס לטיפוח החשיבה

1. 6. פיונת 13 ק

- קיימת ארבע דרכים המשמשות אנשים בוויכוח על מנת להוכיח שהם צודקים. בשיעור זה נתממד עם שתי הדרכים הראשונות ובשיעור הבא עם שתי האחרות.
- להראות**
- אתם מנסים להראות מה היה קורה;
 - אתם מנסים להראות מדוע החליטו הוא בלתי אפשרי;
 - אתם מנסים להראות מהו החשכלות;
 - אתם מנסים להראות שניתן לכהון את הרעיון מנקודת מבטכם;
 - אתם מנסים להראות שרעיון מסוים מטועה על ידי בחינתו;
 - אתם מנסים להראות שרעיון מסוים מוצלח על ידי בחינתו.
- להפנות**
- אתם מנסים לעובדות;
 - אתם מנסים לסמכות;
 - אתם מנסים למה שהמומחים אומרים;
 - אתם מנסים לגיסיון אישי;
 - אתם מנסים לאינסטינקטיוס שלכם או להתחושתכם.
- דוגמה:**
- על החינוך להיות שימושי יותר מאשר מעניין.
- אדם המנסה להוכיח טועה זו, משתמש בשיטות **להראות** ו**להפנות** על מנת להיות צודק בצורה הבאה:
- מסתובבים חסרי מעש כל הזים;
- אילו אנשים היו עושים רק מה שמעניין אותם, היה משתרר אי-סדר וכולם היו מסתובבים חסרי מעש כל הזים;
- מספר מקצועות שימושיים, כגון מתמטיקה, עיונים להיות משעממים לאנשים רבים; מקצועות רבים משעממים בהתחלה, אך עם הזמן הופכים למעניינים.
- אפשר לסמך על המשלם והמורים שהם יודעים טוב יותר מה צריך ללמד;
- עבודות מסוימות מצריכות מיומנויות מוגדרות — גם אם התלמד רכישתן משעמם;
- אנשים רבים עשויים להיות מעוניינים דווקא בתחום מסוים, אך החברה זקוקה למגוון רחב של עיסוקים.

© מכון ברנאו וייס לטיפוח החשיבה

תרגילים 2-4.

התרגיל לדיון נבחר מבין תרגילים 2, 3 או 4. בשיעור זה רצוי לתת לוויכוח להתנהל במשך זמן קצר (כשתלמיד אחד או קבוצת תלמידים מייצגים כל אחד מהצדדים), ואז לעצור את הוויכוח ולשאול תלמיד "צופה" — באיזו שיטה של "להיות צודק" השתמשו והיכן בדיוק. הוויכוח יכול להימשך הלאה. צורה זו עדיפה על פני בחינת הנקודות אחת אחת עם התלמידים, או השהיית בחינה זו עד לסוף הוויכוח.

נקודות מוצעות:

תרגיל 2.

צד א'

- חנויות מכולת קרובות יותר וקל יותר להגיע אליהן.
- אנשים נפגשים עם שכניהם במכולת.
- במכולת יכולים אנשים ערירים וקשישים לשוחח עם אנשים ולקבל עזרה.
- השירות אדיב וידידותי יותר במכולת.

צד ב'

- הסופרמרקטים זולים יותר, כי היחס בין מספר העובדים לכמות הסחורה נמוך יותר.
- המזון טרי יותר ונמצא תחת השגחה קפדנית יותר.
- יש מבחר גדול יותר של מוצרים.
- הלקוח אינו תלוי רק ביעילותו של אדם אחד.

תרגיל 3.

צד א'

- אנשים המתגוררים בקרבת נמל-התעופה כבר רגילים לרעש.
- הארגון יהיה קל יותר.
- התשתיות יהיו זולות יותר בנמל-התעופה הקיים.
- המעבר ממטוס למטוס יהיה קל יותר.

צד ב'

- נמל-התעופה הקיים עמוס מדי.
- כך יתאפשרו נחיתות רבות יותר.
- עסקים רבים יתמקמו ליד נמל-התעופה החדש.
- הקמת נמל-תעופה חדש תיצור מקומות תעסוקה רבים.

תרגיל 4.

צד א'

- מדענים אינם מוכשרים לבחון את ההשלכות החברתיות של מעשיהם.
- אין זה מתפקידו של המדען להטיף לחברה כיצד להתנהג.
- אפילו את ההמצאה השימושית ביותר ניתן להפוך לדבר רע — לדוגמה, ביו-טכנולוגיה בלוחמה ביולוגית.
- גם אם מדעני הצד האחד לא יסכימו לעבוד על המצאה מסוימת, המדענים מהצד השני יסכימו, והתוצאות עלולות להיות מסוכנות — לדוגמה, פצצת האטום.

צד ב'

- על מדענים לדעת את ההשלכות האפשריות של המצאותיהם.
- יש לשמור על כלים מסוכנים הרחק מהישג ידם של ילדים, ופוליטיקאים נוהגים לעתים קרובות כמו ילדים.
- אילו כל המדענים היו מסרבים לפתח דברים שעלולים להיות מסוכנים לחברה, לא היו מגיעים לפיתוח דברים אלה.
- אין זה חכם לאפשר למדענים לפתח את כל שברצונם, כי חלקם יהפכו למטורפים או לתאבי כוח.